

Yıldırım Bayezid Hân'ın Şahsiyeti

1360 yılında Bursa'da dünyaya geldi. Babası Murad-ı Hüdavendigâr, annesi Gülçiçek Hatun'dur. Küçük yaştan itibaren zamanın en mümtaz alimlerinden olan Bursa kadısı Koca Mahmud, kazasker Çandarlı Halil ve Karamanlı Molla Rüstem'den ilim öğrendi. Babasının seçme komutanlarından askerlik eğitimi gördü, orduları sevk ve idare dersleri aldı. Küçük yaşlardan itibaren savaflara da katılmaya başladı. Doğuştan kumandan vasıflıydı. Kahramanlığı ve cesareti ile ün yaptı. Çok cesurdu. Fevkalade hızlı hareket ederdi. Ordularını da süratle istediği yere sevk eder, düşmanlarının hiç beklemediği anda karşısına çıkardı. Yıldırım unvanını hakkıyla kullanırdı. Mizaç itibariyle asabi idi.

Ani vakalar karşısında itidalini ve soğukkanlılığını muhafaza eder, kararını verir ve pek süratle uygulardı. Bir hamlede Anadolu beylerini ortadan kaldırarak Ege sahillerine ve Samsun havalisini zapt ederek Karadeniz sahillerine inmiştir. Anadolu Türk birliği projesini bir ideal edinmiştir.

Niğbolu muharebesinde; askerlerini sevk ve idare, düşmanı imha konusundaki mahareti, kendisinin üstün bir kumandan olduğunu göstermektedir. Büyük Cihangir Timur Han'ı hiç tahmin bile etmezken Ankara önünde baskın halinde yakalaması askeri kudretinin diğer bir ispatıdır. Ancak bu halden istifade etmeyerek düşmana fırsat vermesi, kendisine ve ordusuna aşırı güveni aleyhine olmuştur. Kara tatarlarla Anadolu beyleri kuvvetlerinin ihaneti ise, bu savaşta Yıldırım'a en büyük darbeyi vurmuştur.

Tarihler, Bayezid'in gerek fetihlerinde gerekse tebaasına karşı fevkalade âdil davrandığı hususunda müttefiktir. Konya muhasarasında, Sivas'ın ilhakında, Rumeli fütuhatında ortaya koyduğu âdil davranışlar örnek olacak derecede yüksektir.

Her gün belirli bir zamanda herkesin kendisini görebileceği bir yerde durur, dört bir yandan gelen tebaasının şikayet ve arzularını dinler, haksızlığa uğrayanların haklarını derhal iade ederdi. Kadıların hükümlerine kesinlikle karışmaz ve kimseyi karıştırmazdı.

Bir rivayete göre, Rumeli'de kadıların rüşvet aldıkları şayiası ortaya çıkmıştı.

Derhal tahkikat açtıran Bayezid, suçu sabit olanları Yenişehir'de bir eve kapattırdıktan sonra yakılmalarını emretmişti. Padişah'ı büyük bir hiddetle verdiği bu kararından, başta Vezir-i azam Ali Paşa olmak üzere ulema ve alimler güçlükle vazgeçirdiler. Ali Paşa bunların aldıkları ücretin az olduğunu bu sebeple böyle bir yola tevessül etmiş olabileceklerini belirtmesi üzerine padişah kadılarına maaş bağlattı. Bu olaydan sonra devlet işlerinde en küçük bir suistimal dahi görülmedi.

Yıldırım Bayezid Han, alimlerin sohbetlerinde bulunur, devlet meselelerini onlarla istişare ederdi. Allahü teâlânın emir ve yasaklarını bildiren sözleri canla başla kabul ederdi.

Birgün padişahın mahkemede şahitlik etmesi gerekiyordu. Mahkemede herkes gibi o da ellerini önünde bağlayarak ayakta bekledi. Devrin Bursa kadısı **Molla Şemseddin Fenari** dik dik padişahı süzdükten sonra şu hükmü verdi:

“Senin şahitliğin geçersizdir. Zira sen namazını cemaatle kılmıyorsun. Elinde imkan olduğu halde namazlarını cemaatle kılmayan biri yalancı şahitlik edebilir demektir.”

Bu itham karşısında herkes Yıldırım Bayezid'in hiddetlenmesini bekliyordu. Fakat o boynunu büküp mahkemeyi terk etti. Bu hadiseden sonra sarayının yanı başına bir cami yaptırdı ve namazlarını cemaatle kılmaya başladı.

Yıldırım Bayezid Haçlılarla yaptığı muharebeler neticesinde elde ettiği ganimetleri, halkın refahı için harcardı. Bir çok cami ve imaret yaptırdı. Bunlardan en mühimi Bursa'da yaptırdığı **Ulu Cami**'dir. Uludağ'ın eteklerinde nefis bir manzara içerisinde ise Yıldırım Camiini yaptırdı. Bunun karşısına da medrese, imaret, misafirhane ve hamam ile hastaların tedavisi için bir darüşşifa inşa ettirmiştir. Mısır'dan getirttiği tabip Şemseddin'in idaresine verdiği Şifahanede bir baş, üç yardımcı tabip, iki eczacı, iki şerbetçi ile aşçı, ekmekçi, hastabakıcı ve hademeler görev yapıyordu.

Yıldırım Han ayrıca Amasya, Sivas, Kastamonu, Tokat ve Konya darüşşifalarını da geliştirdi.

Üç değirmen çevirecek kadar kuvvetli olup lezzeti ve içimi ile tanınan Akçaoğlan adındaki suyu Uludağ'dan kapalı künklerle şehre indirtti. Yaptırdığı imaret yanında kemer ve taklar üzerinden geçirtip cami, medrese ve hamama dağıtmış kalanını mahalleler için ayırmıştı. Her mahallede yaptırdığı nice güzel görünüşlü çeşmelerden bu suyu akıttırdı. Yıldırım Bayezid'in bunlardan başka Kazeruni dervişleri için Bursa'da bir zaviyesi, Edirne'de cami ve imareti, Karaferye, Kütahya, ve Balıkesir'de camileri vardır. Bütün bu tesisleri için çok geniş vakıflar tayin

etmiştir.

Yıldırım Bayezid Han hakkında ilk Osmanlı tarihçilerinden **Ahmedî:**

“Ata ve dedeleri gibi âdil ve kamil idi. İlim ehlini çok sever onlara hürmet gösterir, ihsanlarda bulunurdu. Allah adamlarını (abid ve zahidler) hoş tutardı. Adaletiyle, Rum içinde mamur olmadık yer bırakmadı.”

Şükrullah:

“Bayezid Hünkar, beylik tahtına oturunca atalarından ve dedelerinden daha iyi olarak adaleti ileri götürdü. Yoksullara acıdı, bayları yüce tuttu. Kötü ve şüpheli işlerden kaçınmayı ve Allah’tan korkmağı birinci iş bildi.”

Nişancı Mehmed Paşa:

“Sultan Bayezid âdil, bahadır, alimleri ve fakirleri seven, zenginlere şefkat gösteren bir hükümdardı.”

Aşık Paşazade:

“Yıldırım her cuma günü bulunduğu şehirde fukaraya sadakalar dağıtırdı”, demektedirler.

Hoca Sadeddin Efendi ise eserinde, Yıldırım Bayezid Han bahsini şu mısraları ile tamamlamaktadır:

Gerçi o sultana zarar değdi,
Ama, bunu soyu için denedi.
Geriye kaldı asil çocukları
Anılmaktadır hep hayırla adı
İyi bir ad bırakmak ona yeter
Unutulmamak her kederi örter
Düşmanına başını hiç eğmedi
Yüz yüze savaştan çekinmedi
Yele verip devleti çerağını
Kınında gizlemedi kılıcını
Gayret ile korudu namusunu
Şerefiyle vermedi konuğunu
Timur’a zaferi verdiyse de Hak
Tahtına soyunu etti müstehak
Gözetmeseydi Osman soyunu
Ta o zaman yıkardı boyunu
Peygamber uğruna baş koyunca
Bunlara devleti verdi soyca
Olunca dilekleri hep iyilik
Sürüp gitmedi bu kargaşalık
Allah sevgisiyle Osmanlılar
Hanlığı Hak’tan böyle aldılar

Murâd-ı Hüdavendigâr Hân'ın Şahsiyeti

Osmanlı padişahlarının üçüncüsü olan Sultan I. Murad Han Bursa'nın fethedildiği 1326 senesinde dünyaya gelmiştir. Annesi **Nilüfer Hatun**'dur. Babası **Orhan Gâzi**'nin 1362'de vefatı üzerine tahta çıktı.

Yirmi yedi sene süren hükümdarlığı boyunca zaferden zafere koşmuş babasından bir beylik halinde aldığı emaneti devlet haline getirmiştir. Bizzat iştirak ettiği otuz yedi muharebede hep muvaffak olarak mağlubiyet yüzü görmemiştir.

Sultanü'l-Guzât ve'l-Mücahidin, Melikü'l meşâyih, Gıyâsü'd-dünya ve'd-Din, Gâzi Hünkar, Hüdavendigâr, Şihabüddin ve es-Sultanü'l-âdil, gibi ünvanlar alan Murad Han orta boylu, değirmi çehreli, ince ve kavisli burunlu, çatıkça kaşlı, seyrek sakallı, iri ve enli parmaklı olarak tarif edilmektedir.

Disiplinli, hareketlerinde süratli, cesur, sözüne sadık, merhametli ve samimi şahsiyetiyle büyük bir Türk hükümdarı idi. Teşkilâtçılığı, idareciliği ve yerine göre adam kullanması mükemmeldi. Planlı ve sürekli fetih hareketleri sonucunda bütün Doğu Trakya Türklerin eline geçmiş, Bulgaristan fethedilmiş ve Balkanlar'da XIX. yüzyıla kadar devam edecek olan Osmanlı hakimiyeti başlamıştır.

İlmi daima himaye eder, alimleri gözetirdi. Bu itibarla yeni fethettiği şehirler başta olmak üzere memleketin her tarafı ilim eserleri ve hayır müesseseleri ile doldu. Alimlerle sohbet eder onlara çok kıymet verirdi. Gerek merkezde gerekse diğer şehirlerde cuma namazından sonra fakirlere akçe dağıtmak adetiydi. Kapısına gelen

hiçbir kişi umduğuna nail olmadan geri dönmezdi. Temiz itikatlı olup işlerinde ve ibadetlerinde ihlasla hareket ederdi.

Neşri tarihinde şöyle rivayet edilir ki bir gün Murad Han, yıllardır imamlığını yapan zata:

“Mevlana! Benim günahım çokluğundan mıdır ki, namaza tekbir getirip el bağlayacağım zaman üç kere Allahü ekber deyip tekbir getirmeyince Kabe-i şerifi müşahede edemiyorum. Sen hemen bir tekbirde ne hoş müşahede edersin”, demiştir.

Neşri “Gâzi Hünkar gayet salih olduğundan, her kişi tekbir bağlayınca kendi gibi Kabe-i muazzamayı görür sanırdı”, dedikten sonra “hiçbir kimse onun velayetinden şüphe etmezdi”, diyerek dini yönüne işaret etmektedir.

Edirne’yi cami, medrese, han, hamam, saray gibi eserlerle süsleyerek bir Türk-İslâm beldesi haline koydu. Ayrıca İznik’te **Yeşil camii**; Bursa Çekirge’de cami, medrese, imaret ve misafirhane; Bilecik ve Yenişehir’de birer cami; Yenişehir’de bir zaviye inşa ettirmiştir.

Hakkında söylenenler onun vasıflarını en iyi bir şekilde ortaya koymaktadır.

“Otuz sene kadar bir müddet Murad, zamanının hiçbir devlet adamı tarafından fevkine geçilemeyen bir kiyaset ile Osmanlı mukadderatını sevk ve idare etmiştir... Kendisinin karşılaştığı müşkülâtı, hallettiği meseleleri, saltanatının neticelerini daha ziyade göz kamaştıran haleflerinin icraatıyla mukayese edecek olursak onun bunların üstünde değilse de, onlarla birlikte kolayca yer tutabileceğini görürüz... Harp hususundaki cevvaliyeti ve gayreti pederi gibi idi. Fakat babasının düşündüğünden daha geniş bir icraat sahasına yayıldığı halde gevşememişti. Maiyetindeki kumandan ve valilerin hiçbirisiyle arasında bir uyumsuzluk zuhur etmedi. Rumlara karşı muamelesi, onların seciyesini tayinde mükemmel bir feraseti olduğunu gösterir. Döneminde papazların Osmanlılar tarafından fena bir muameleye maruz kaldıklarına dair tek bir şikayete rastlanmaz. Osman etrafına bir ırk toplamıştı. Orhan onu devlet haline getirdi, fakat imparatorluğu kuran Murad olmuştur” **(Gibbons)**.

“Müthiş bir muharebede, kahraman askerleri arasında şehit olmak suretiyle cidden sahip olduğu ünvana hak kazanmıştır. Garbın, Rum ve Slav enkazından kurulu bir ordu ile haçlı muharebelerini ihya etme gayretlerine rağmen küçük bir emareti bir Avrupa imparatorluğu haline döndürmüştür. Murad, Müslümanlar hakkında alicenap ve müşfik idi. Hristiyanlar için de lütufkar ve hüsn-i teveccühü bol bir baba idi” **(Iorga)**.

“O kadar fazilete malik ve o derece talihe mazhardı ki, bu iki Allah vergisinden

hangisinin diğereine galip olduğuna hüküm olunamaz. Kendisi az konuşan, fakat konuştuğu zaman sözü güzel söyleyen hayırhah bir hükümdar, yorulmak bilmeyen bir avcı ve kibar bir şövalye idi.

Rumeli'de ve Anadolu'da otuz yediden ziyade büyük ve müşkül harpleri idare ederek daima muzaffer çıkmıştır. Düşmana yerini terk ettiği ve arka çevirdiği asla görülmemiştir. Kemal-i şecaatle harp eder, şaşırılmaz ve asla telaş göstermezdi. Askerini bir müddet istirahat ettirmeyi arzu ettiği zamanlarda vaktini avla geçirir, istirahat nedir bilmezdi. Harbe girileceği zaman askerini münasip nutuklarla cesaretlendirir ve yapılan en küçük hataları da müsamahasız şiddetle cezalandırırdı. Mükafatta da süratli idi. Herkesi adıyla çağırarak adeti idi. Sarayındaki ecnebi çocuklara da hilm ve sükunet ve mülameyetle muamele ederdi" **(Halkondil)**.

Murad-ı Hüdavendigâr Osmanlılar'ın "**Ümmetim yükselir ve hiçbir şey onun üzerine yükselmez**", hadis-i şerifinin sırrına mazhar olduklarını vurgulayan **Ahmedi**, Murad Han'ı "**Pak ihlas idi ve pak-i itikat**", diyerek övmektedir.

Şükrullah ise:

"Âdil, olgun, dindar, doğru, yüksek himmetli, iyilik edici, yoksul dostu, kimsesizlere bakıcı padişah idi. Kafirlerle cihad etmekten özge nesneye tâmâ etmezdi. Düşkünlerin elinden tutar, yoksullara yardım ederdi. Onun yüce kapısına başvuran kimse mutlaka dileğine ererdi."

**Hem yiğitti, hem batır, hem kahraman
Erki sonsuz güçlü erdi pek yaman.**

Hoca Sadeddin Efendi ise Murad Han'ın nice güzel ve beğenilen vasıflarını kaydettikten sonra:

**Doğuya batıya yaydı İslâm dinini
Yâ Rab nurun ile aydın eyle kabrini.**

diyerek sözü bitirmektedir.

Orhân Gâzî Hân'ın şahsiyeti

1281 yılında doğan Orhan Gâzi'nin babası **Osman Gâzi**, annesi **Bâlâ Hatun**'dur. 1326'da saltanata geçmiş 37 yıl saltanat sürmüştür. Bursa'da Tophane semtinde babasının türbesinin yanında kendisi için yaptırdığı türbede medfundur.

Süleyman, Murad, İbrahim, Halil ve Kasım adlarında beş oğlu olmuştur. Bunlardan Kasım ve Süleyman babalarının sağlığında vefat etmiştir.

Orhan Gâzi uzuna yakın orta boylu, yakışıklı, tatlı mavi gözlü, kumral sakallı, güler yüzlü, geniş göğüslü idi. İlerlemiş yaşına rağmen gayet dinç bir vücuda sahipti. Gazap ve hiddet eseri göstermez, kimsenin kalbini kırmamaya çalışırdı. Hakşinas idi. Dost düşman herkesin muhabbetini celp etmişti. Teşkilâtçı, uyanık, azim ve gayret sahibi, siyasi hadiselerden istifade etmesini bilen işini ihtiyatla yapan, uzak görüşlü bir devlet adamı idi.

Hayatının sonuna kadar bir an bile devlet işlerinden geri kalmamış, ömrünü gazâ ve cihat için at sırtında geçirmiştir. Otuz yedi yıllık hükümdarlığı sırasında babasından devraldığı beyliği **altı katına** çıkarmış ve ona bir devlet özelliği kazandırmıştır. İznik, Gemlik, Armutlu, İzmit, Kirmastı, Karacabey, Mihaliç gibi Güney Marmara'daki son Bizans kaleleri, Karesi oğullarından Balıkesir, Manyas ve Kapı dağı gibi şehirler, Ankara ve çevresi, Rumeli'de Çimbi kalesini, Gelibolu yarımadasının tamamı ve Doğu Trakya'nın büyük kısmı devlete katılmıştır. Fetih hareketinin yanı sıra askeri ve sivil alanda yaptığı teşkilât onun devlet adamlığı vasfını ortaya koymaktadır.

Orhan Gâzi hayrat ve hasenata çok düşkün idi. Fethettiği şehirleri dinî, ilmî ve sosyal eserlerle süsledi. İznik'i alınca büyük manastırı medreseye çevirterek ilk Osmanlı medresesini kurdu. Ayrıca İznik'te bir imaret, Bursa'da cami, imaret, tabhane, yol, köprü ve hamamlar yaptırdı. Hanımı **Nilüfer Hatun** da; İznik'te bir imaret, Nilüfer çayı üzerinde köprü ve çeşme gibi pek çok hayrat inşa ettirmiştir.

İşte Orhan Gâzi hakkında söylenenler:

“Gayet nazik ve bilhassa gâzilere, sanatkarlara ve fakirlere karşı cömertti. 0 derece ki hiç kimseden sadaka esirgemezdi. Dindar, adâlete tutkun, mücahitlere hürmetkardı. Bunlara evler yaptırır, rızıklarını temin ederdi. Bursa'da bir mektep yaptırdı. Bütün gençler burada yetişirdi. Alimlere rağbet ederdi. Fikri gayet ince idi. Harp işlerinde yeniliklere açıktı ve kendisi de keşif sahibiydi. Hristiyanlara kendini sevdirmek için daima cömert ve nazik davranır ve maksadına da nail olurdu.”

(Halkondil)

“Orhan Gâzi babası gibi bir kahraman idi. Kanaatkar, son derece hesaplı ve tedbirli ve mütefekkir.”

(Iorga).

“Orhan Gâzi zeki, şecaat ve hüsnü tedbir ile tanınmıştı. Bu vasıfta bir adamın, Rum İmparatorluğu'nun düştüğü buhrandan istifade de muvaffak olacağı tabii idi. İznik'in fethinde halka gösterdiği muamele onları çok memnun etti. Kimse göç etmeyi düşünmediği gibi huzur içinde yaşadılar. Bu güzel davranışı sonraki pek çok fütuhatin ve muvaffakiyetin başlıca sebebi oldu.”

(De la Croix).

“Osmanlıları, Bizanslılar ve Balkan yarımadasındaki diğer unsurlarla mukayese ettiğimiz zaman bunlardan çok üstün olduklarını, taze ruhlu, heyecanlı, tefessüh etmemiş insanlar olduklarını kabul etmek gerekir.”

(Gibbons).

“Onun zamanında iyi adamlardan yoksulluk, acizlik ve zaruret tamamen kalktı. Öyle ki kendilerine vacip olan zekat ve sadakayı verecek, iyilik yapacak kimseyi bulamıyorlardı.”

(Nişancı Mehmed Paşa).

“Savaş gününde sanki Sam ve Neriman'dı. Okundan kazâ, kılıcından ölüm ders alırdı. Mümine rahmet, kafire zahmetti. Muharebedeki şöhreti Bursa'dan Sırbistan'a ve Macaristan'a erişmişti.”

(Şükrullah).

Osmân Gâzî Hân'ın Şahsiyeti

Osman Gâzi'nin babası **Ertuğrul Bey**, annesi ise **Halime Hatun**'dur. 1258 yılında Söğüt'te doğdu. 1281 yılında 23 yaşında iken aşiretin başına geçti. Kısa sürede gerçekleştirdiği fetihlerle aşiretini beyliğe çevirdi. Kırk beş yıl hüküm sürdü. Bursa'nın fethi sırasında vefat ederek burada **Gümüşlü Kümbet** denilen yere defnedildi.

Orhan Bey'den başka Alaaddin, Ali, Pazarlı, Çoban, Melik ve Hamid isimli oğulları ile Fatma adında bir kızı vardır. Osman Bey orta boylu, geniş göğüslü, teni esmere yakın, iri gözlü, vücudunun belinden aşağı kısmı gövdesinden daha uzun idi. Heybetli, cesur, cömert, tatlı dilli idi. Başına kırmızı çuhadan yapılmış Çağatay tarzında Horasan tacı giyerdi. Gerek hususi kazancından, gerekse ganimet gelirinden eline ne geçerse fakirlere dağıtırdı. Rivayet edildiğine göre ömrü boyunca beytülmal (devlet hazinesi)den bir nesne almamıştır. Kendi koyunlarından hasıl olan gelir ile geçinirdi.

Her ikindi vakti hanesinde kim var ise ve fakirlere ziyafet verirdi. Topraklarını kuzeyde Marmara sahiline Sakarya nehri ağzına, güneyde Kütahya yakınlarına taşımış bulunmaktaydı. Bu hudutlar içinde Söğüt, Eskişehir, Karacahisar, Harmankaya, Bilecik ve Yarhisar bulunmaktaydı.

Gâzi Osman Bey iyi idaresi, keskin görüşü, itidalli hareketi, yüksek kabiliyeti, rakiplerine kendini sevdirmesi, mücadelesinde planlı hareketi ve sabırlı, müsamahalı olması ile etrafındaki aşiretleri nüfuzu altına almayı bilmiştir. **Selçuklulara** ve **İlhanlılara** karşı saygısını bozmadığı gibi çevresindeki Türk beylikleri ile çatışmaktan da özenle kaçınmıştır. O hep cihat hareketi ile meşgul olmuştur. Oğulları da hep aynı yolu takip etmişler mecbur kalmadıkça Türk ve İslâm dünyasına dönmemişlerdir.

Bıraktığı devlette maddî ve manevî temeller o kadar kuvvetliydi ki, kısa bir müddet sonra dünyanın en büyük devletleri arasına dahil olurken, **150 yıl geçtiğinde ise süper güç haline geldi**. Anadolu beylikleri arasındaki bu en küçük teşekkül için Türk birliğini sağlayacak ve Avrupa'da Asya'da şu devletleri yenecek, şuralarda hakim olacak deselerdi kimse inanmaz, hayal görüyorsun derdi.

Oysa bu namdar Türk yiğidi, çevresindeki tasavvuf erbabı, alperen gâzileri, serdengeçti kahramanları ile buna inanıyor, bu büyük doğuş için çalışıyordu.

Osman Gâzi hakkında, meşhur Fransız müellifi Lamartin:

“Osman Gâzi'nin tabii istidadı sade, fakat doğru ve adilane idi. Akıl ve zekasını Allah'ın birliğine hasrederek yeryüzünde vahdaniyet-i ilahiye aleyhinde bulunan batıl itikatları ve putperestliği men etmeye çalışırdı... Osman yavaş yavaş ilerledi. Fakat hiçbir zaman geri dönmedi. Büyük devletlerin kurucularınının vasıflarına sahipti. İyi kalpli, doğru sözlü, ailesine sadık, evlatları hakkında şefik ve rahim idi...”

Gibbons ise: “Şüphesiz ki Osman bir padişah oğlu değildir. Hayatında ancak ufak bir malikaneye hâkim olabilmıştır. Osman'ın hükümeti seneden seneye mütemadiyen büyümüştür. Devletin büyümesi bilhassa onun devamına ve istikbalinin büyüklüğüne olan emniyetten ileri geliyordu. Bu da kendisini tesis eden adamın hakiki büyüklüğüne delalet eder...”

Biz banii binasından tanırız. Atilla, Cengiz Han, Timur, Osman'ın mensup bulunduğu bütün bu fatihler topluluğu vücuda gelmiş bir ırkla iş görüyorlardı. Bunlar göz kamaştırıcı muzafferiyetlerine rağmen akıncı olarak kalmışlardı. Ve imparatorlukları da temsil edilmemiş bir fütuhattan ibaretti. Osman'ın eseri onlarınkinden daha devamlı ve neticeleri itibariyle tesiri daha geniş ve şümüllü idi. Çünkü o sükunet içinde iş görüyor; evvelkiler ise boru ve trampet sesleri arasında yakıp yıkıyordu.”

Fransız bilgini Grenard: “Bu yeni imparatorluğun kuruluşu, beşer tarihinin en hayrete değer ve en büyük vakıalarından biridir”, demişlerdir.